

Comentariul operei O scrisoare pierduta varianta II de I.L.Caragiale - a treia parte

Examinand universul operei lui Caragiale, nu putem decat sa fim de acord cu felul in care, de pilda Calinescu o descrie pe eroina comediei: "Zoitica este distinsa la limita, tematoare de reputatia ei. N-avem nici un indiciu ca ar fi ignoranta nici unul ca ar fi vulgara, ori lipsita de sentiment. Caragiale a intuit ca o "domina bona", o femeie care este idealul barbatilor (Trahanache, Tipatescu, Catavencu, Pristanda) nu trebuie zugravita realistic. Zoe e fata plastica a icoanei, oarecum hieratica"... Asadar, o coborare sub limita distinctiei personajului -cum s-a intamplat in unele evaluari critice sau spectacole dramatice, in care a fost fortat relevata nota de critica a societatii si a moravurilor burgheze, Zoe a devenit o Veta fiind zugravita "realistic", adica distrugandu-se farmecul si adevarul personajului.

Prin traditie, Tipatescu e socotit un "personaj serios". A-l face comic sau a surclasa - printr-o anume lectura sau montare scenica- fondul mitocanesc al personajului, inseamna a propune viziuni posibile, dar totul este ca acestea sa apara verosimile, sa aiba autenticitate, sustinere augmentativa adevar si masura. Dupa Calinescu, Catavencu insusi e "labil in sentimente, lipsit de ranchiuna, gata a pactiza cu adversarul", iar in final "se resemneaza in bonomie". Incarnarile in alte ipoteze pot sa fie -si ele - motivate: in mai multe spectacole recente, el este fals in discursuri, in aclamatii si in demersuri, iar discursul pe care-l peroreaza in final, pare plin de ranchiuna veninos chiar.

Iarasi, in ilustrarea acestei ipoteze este nevoie de tonuri, accente si motivatii indreptatite, sustinute de text si de ideatica piesei. In viziuni mai apropiate de vremea noastra Dandanache apare ca vlastarul tocit al unei familii ilustre, inconjurat de o aura crepusculara o data cu arborarea fracului (spre deosebire de montarile traditionale in care vestimentatia este ponosita si vetusta ca si alura comportamentala a eroului), ciudatul personaj isi reclama nu doar nobletea ("familia mea la patuzopt in Camera") ci si drepturile, crede el, legitime de a fi alesul natiei. Motivarea acestei infatisari contrariaza poate, anuland (sau doarcorectand) imaginea pe care ne-o facusem despre acest personaj. Ramane, doar, ca in atari interpretari, sa fie pastrat "duhul" cameleonic al personajului, decrepitudinea lui social-politicianista.

Sa nu ne deranjeze, credem, nici intelegerea lui Pristanda, cu aer complotist si straie negre, ca "un Fouche de provincie", in locul politaiului docil, cu "o familie mare, renumeratie mica. dupa buget", care leaga si dezleaga totul, care actioneaza in virtutea prerogativelor "misiei", dar tine sa se "pardoneze" totdeauna in fata celor pe care-i interogheaza sau ii molesteaza. De asemenea, un Trahanache placid, ilustrandu-si invariabil adagiul ("Ai putintica rabdare") cu stersul meticulos al picioarelor, obligatie de care se achita totdeauna dupa ce a intrat intr-o odaie (din "discretie" si, mai ales, din senilitate), poate contrazice, de asemenea, imaginea "tigrului orasului" (chiar si somnolent), "cand e vorba, la o adica, de onoarea de familist", care era talmacita ca "forta in descompunere a oligarhiei burghezo-mosieresti" (formulare apartinand istoriei literare proletcult-

comuniste)... Trahanache - sotul incornorat ("care stie"), ignora sifonarea "onoarei de familist" pentru a nu perturba relatiile clanului, in vederea mentinerii cu orice pret a puterii si linistii; dincolo de aceasta, el reliefeaza structuri sufletesti, fragmente, cu mult mai complexe decat cele acreditate de critica din trecut.

Attentionarea noastra asupra unor asemenea posibile viziuni sau modalitati de lectura si joc teatral, care se indeparteaza de stilul stereotip al receptarii piesei, pornesc tocmai din nevoia de a sublinia ca interpretarile inspirate, adecvate si autentic-originale trebuie sa inlocuiasca totdeauna viziunile, imaginile date de unele priviri tocite. Totul este ca accentele caracterologice si de critica social-morala sa nu fie ingrosate sau sa cada necorespunzator, ajungandu-se la o atmosfera general-idilica sau, dimpotriva, la una uscata si unilaterala, ori la ingrosari, sarjari si perodieri, in registre comico-satirice periferice sau de supralicitare.

Caci, - nu trebuie sa uitam aceasta- Ibraileanu il considera pe dramaturg "cel mai mare istoric al epocii dintre 1870-1900", iar comedia *O scrisoare pierduta* o constructie perfecta, similara Comediei umane balzaciene, prin coagularea osmotica a multiplelor relatii in substanta simbolica a caracterelor deosebit de complexe, in ciuda liniaritatii aparente impusa de comicul exceptional al acestei capodopere.